

Bp ANDRZEJ F. DZIUBA*

Bogdan Giemza SDS,

Sport w nauczaniu papieża Benedykta XVI i Franciszka,
Wrocław: Wydawnictwo Papieskiego Wydziału Teologicznego
2024, ss. 250

Życie ludzkie ze swej natury cechuje niezwykła dynamika, zazwyczaj zmieniająca się w zależności od wieku i innych cech osobowościowych, tak wrodzonych, jak i nabytych, oraz licznych okoliczności, w miarę stałych czy tylko czasowych. Aktywność ta przybiera bardzo zróżnicowane formy, związane m.in. z wykonywaną pracą, rozrywką czy uprawianym sportem. A więc nie dziwią pytania o aktywność fizyczną, mającą na celu rozwój nie tylko ciała, ale i ducha, poprzez systematyczne ćwiczenia, rywalizację w ramach *fair play*, dążenie do zwycięstwa nad samym sobą i współzawodnikami.

Kościół przez całe dzieje promuje wartości, które wiążą się ze sportem. Potwierdzeniem tego są słowa św. Pawła: „W dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiary ustrzegłem” (2 Tm 4,7), oraz starożytna maksyma: „W zdrowym ciele, zdrowy duch”. Podkreślają one zależność duchowego życia od zdrowych form fizycznej egzystencji.

Właśnie to ostatnie zagadnienie jest szczególnym zainteresowaniem badawczym salwatoriańskiego autora. Jest on aktualnie profesorem Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, gdzie kieruje Katedrą Teologii Pastoralnej Szczegółowej w Instytucie Historii Kościoła i Teologii Pastoralnej. Jest autorem wielu tekstów naukowych i popularnych oraz duszpasterskich. Wydał kilka książek, m.in.: *Antologia modlitw maryjnych Jan Pawła II* (2006), *Wędrowki przez rok kościelny z Benedyktem XVI* (2007), *Rachunek sumienia Kościoła w świetle Apokalipsy* (2010) czy *Sport w życiu i nauczaniu św. Jana Pawła II* (2022).

* Bp Andrzej F. Dziuba – biskup senior diecezji łowickiej, e-mail: senior@lowicka.eu.

Omawianą książkę otwiera spis treści (s. 5-9). Z kolei zamieszczono krótki wstęp (s. 11-14). Całość materiałów podzielona została na trzy części. Pierwsza z nich nosi tytuł: *Komentarz do nauczania Benedykta XVI i Franciszka* (s. 15-63) i podzielona została na sześć tematycznych analiz badawczych.

Swoistym papieskim dwugłosem o sporcie była encyklika *Lumen fidei* przygotowywana przez Benedykta XVI, ale ostatecznie sformułowana i promulgowana urzędowo przez Franciszka (s. 17-24). Obaj papieże prezentują raczej zróżnicowane podejście do sportu, zwłaszcza w sferze praktycznej. Doktrynalnie jest to ta sama linia, choć artykułowana w różnych sposób.

Drugi paragraf tej części nosi tytuł: *Citius, altius, fortius – communiter* (s. 25-30). Papieże podkreślają uniwersalność języka sportu, co pozwala na przekraczanie wielu granic i barier. Mając na względzie tytuł, trzeba stale akcentować prymat osoby, co jest czynnikiem łączącym. Nie można jednocześnie zapominać o różnicach.

Uczynić sport domem dla wszystkich – od kultury wykluczenia do kultury spotkania – to tematyka podjęta przez ks. prof. Bogdana Giemzę w następnym bloku tematycznym (s. 31-38). To jakby kolejne wskazywanie na czynniki jednoczące w sporcie. Winien on kształtować kulturę spotkania, a nie wykluczenia. Wydaje się, że ta ostatnia jest praktycznie antykulturą czy po prostu praktycznym jej zaprzeczeniem, a nawet nowym tworzeniem dalszych barier.

Kolejny paragraf opatrzone tytułem: *Społeczne i wychowawcze znaczenie sportu* (s. 39-47). Sport ze swej natury ma znaczący potencjał wychowawczy. Natomiast odpowiedzialność sportowców winna być czytelnym świadkiem dobrego człowieczeństwa. Sport ma także w sobie pole do rozwoju społecznienia, zwłaszcza w sportach drużynowych czy zespołowych. Dla pełni obrazu autor wskazuje tutaj także na zagrożenia i deformację sportu.

W trosce o piękne człowieczeństwo sportowców – to temat podjęty w następnym paragrafie omawianego studium (s. 48-55). Ks. Giemza wskazuje na siedem kluczowych pojęć Franciszka odnoszących się do omawianego zagadnienia: lojalność, zaangażowanie, poświęcenie, włączenie, duch zespołu, ascetyzm i głód odkupienia. Ważne jest założenie i praktyczna realizacja zasady, aby dać z siebie wszystko. W tym dziele istotna jest rola i znaczenie trenera, także jako wychowawcy. W sporcie nie można zapomnieć, iż jest on znaczony zwycięstwami i porażkami. W tym kontekście Franciszek mówił, że „lepsza czysta porażka niż brudne zwycięstwo”.

Ostatni paragraf części pierwszej książki podejmuje następującą kwestię: *Obecność Kościoła w świecie sportu* (s. 56-63). Zwrócono uwagę, że sport to także jeden ze współczesnych „dziedzińców pogan”. Szczególnie znaczącym głosem są przesłania i listy papieży z okazji igrzysk olimpijskich i paraolimpijskich, mistrzostw świata i Europy. Należy zauważyć i docenić działalność katolickich

stowarzyszeń i klubów sportowych. Ważny wkład w szeroką debatę mają sympozja i kongresy na temat sportu.

Druga część zawiera zestawienie dziewięciu tekstów Benedykta XVI odnoszących się do sportu (s. 65-91). Z kolei część trzecia zbiera 53 teksty Franciszka (s. 93-233).

Poza stroną treściową zamieszczono najpierw bibliografię, która została podzielona na źródła i opracowania (s. 235-238). Z kolei zamieszczono cztery streszczenia obcojęzyczne: *Abstract* (s. 239-241), *Sommario* (s. 242-244), *Zusammenfassung* (s. 245-247) i *Resumen* (s. 248-250).

Prezentowane opracowanie podejmuje dwutorową prezentację zakreślonego w tytule książki zagadnienia. Jest to najpierw komentarz do nauczania ostatnich dwóch papieży. Drugi tor to przytoczone teksty źródłowe. Zatem czytelnik może sam sięgnąć do tekstów papieskich i poszerzyć swoje analizy poza sugestie zaproponowane przez autora.

Obfitość wskazanych źródeł jest bardzo szeroka. Ks. prof. Giemza odszukał i udostępnił bardzo różnorodne teksty papieży. Dobrze, że każdy tekst ma szeroki opis bibliograficzny. Trzeba wyrazić wdzięczność wszystkim tłumaczom za podjęcie się przekładów przywoływanych tekstów. Czasem jednak nie wskazano imienia tłumacza. Tym samym stają się one szerzej dostępne w polskiej refleksji wokół nauczania papieskiego o sporcie.

Autor słusznie zaznacza we wstępie:

Lektura wypowiedzi Benedykta XVI i Franciszka pozwala nie tylko zauważyć obecność Kościoła w świecie sportu, lecz także zrozumieć jego pozytywny stosunek do sportu i jego zaangażowanie, by mógł on spełniać ważną funkcję w życiu społeczności i każdej osoby. Niech więc zaprezentowane bogactwo treści zachęci do osobistej lektury i zachwyty nad pięknem sportu (s. 13).

Jest to wielkie oczekiwanie i twórcza nadzieja kreślona wobec wszystkich dziedzin sportu i całej rodziny sportowej. Kościół widzi w tej sferze aktywności ludzkiej ważny element szeroko pojętej kultury w relacjach międzyludzkich oraz społecznych.

Według Benedykta XVI sport może pomóc wychować osobę do tego, by

[...] z determinacją przeżywać każdy dzień, pragnąc, by dobro zatriumfowało nad złem, prawda nad nieuczciwością, a miłość nad nienawiścią (s. 13).

Wydaje się, że prezentowana książka uwrażliwia i ukazuje sport jako wyjątkową okazję do spotkania i szukania porozumienia między ludźmi różnych kultur, języków, idei filozoficznych czy przynależności religijnych.

Przy całym szacunku dla sportu i ciała człowieka papieskie wypowiedzi wyraźnie wskazują, że o ich przyszłych losach zdecyduje kultura intelektualna, moralna i wrażliwość duchowa. To było ważne wskazanie wobec wielu współczesnych

tendencji kulturowych. Dobrze, że analiza papieska kwestii sportu dokonywana jest w szerszym horyzoncie poznawczym.

Książka ks. prof. Giemzy, tak w części badawczej, jak i w przywoływanych tekstach papieskich, wyraźnie wskazuje, że sport niesie za sobą cenne wartości etyczne i należy krzewić jego uprawianie, jednak z chwilą uprzedmiotowienia człowieka traci na swojej wartości. Ten pozytywny wymiar sportu zostaje, niestety, zaciemniony, zwłaszcza w obecnych czasach, przez liczne nadużycia. To m.in. nieuczciwa rywalizacja, doping, kontuzje, skomercjalizowanie, uprzedmiotowienie, a nawet śmierć sportowców. Ponadto sport wiąże się z poważnym zagrożeniem duchowym w postaci uczynienia z niego „bożka”, czyli bałwochwalczego zastąpienia nim życia religijnego.

Cennym uzupełnieniem informacyjnym i wyjaśniającym są specjalne przypisy, tak w komentarzu, jak i przy niektórych tekstach źródłowych. Czasem wskazane są nawet nieścisłości w tekstach papieskich. To świadczy o dużej staranności podjętej edycji źródłowej. Warto także zaznaczyć, że niektóre teksty były już wcześniej publikowane w oficjalnym przekładzie i zamieszczone w polskiej wersji miesięcznika „L'Osservatore Romano”.

Warto pamiętać, jak pisze autor, że

niniejsza publikacja jest wynikiem osobistych zainteresowań sportem, zarówno na płaszczyźnie pasji kibicowania, jak i refleksji naukowej (s. 11).

Dobrze, że książka ta jest udaną kontynuacją wcześniejszego opracowania pt. *Sport w życiu i nauczaniu św. Jana Pawła II*. W ten sposób czytelnikom udostępniona została pogłębiona refleksja trzech papieży przełomu tysiącleci dotycząca sportu. Generalnie nauczanie to tchnie pozytywnym stosunkiem do sportu oraz nadzieją, iż może on odgrywać ważną, pozytywną rolę w życiu różnych społeczności i każdej osoby ludzkiej.

Publikacja ks. prof. dr. hab. Bogdana Giemzy prezentując szeroko kwestię sportu, pokazuje jednocześnie jedno z antropologicznych zainteresowań Kościoła oraz jego bogatego nauczania. Wybrzmiewa tutaj wielki szacunek do człowieka, jego godności oraz daru życia. Jednak dopiero integralna wizja osoby ludzkiej pozwala na tak szerokie i otwarte analizy. W takim środowisku pełniej wybrzmiewa piękno człowieka, także w sferze sportu.